

Dorovský, Ivan

[Žmegač, Viktor. Duh impresionizma i secesije : studie o književnosti hrvatske moderne]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1994, vol. 43, iss. D41, pp. 172-173

ISBN 80-210-1205-6

ISSN 0231-7818

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108460>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Na základě její interpretace pak hledá odpověď na otázku, co je to umělecké dílo a jakými metodami je lze zkoumat. Opírá se přitom o dosavadní výsledky světové literární teorie a estetiky (V. Šklovskij, R. Ingarden, J. Mukařovský, J. Lotman aj.) i o teorii recepcce uměleckého díla (H. R. Jauss), podle níž má umělecké dílo několik rozměrů a vstupuje do mnoha kontextů. Milosavljević názorně graficky uvádí faktory, které korelují, konotují a korespondují s textem.

Kostićova básnická skladba Santa Maria della Salute byla před více než padesáti lety označena jako „nejpůsobivější milostná báseň srbské literatury a jedna z nejlepších básní světové literatury“. Po vydání (1909) báseň díky své hermetičnosti nevzbudila žádnou pozornost. Teprve v letech mezi dvěma světovými válkami a zejména pak po roce 1945 se zásluhou literárního kritika Z. Mišiće stala středem pozornosti mnoha literárních historiků a teoretiků. Jen v letech 1960–1972 vyšlo o uvedené Kostićově básni 15 významných studií a rozprav, které k její analýze přistupovaly z filologického, biografického, srovnávacího, strukturálního, versologického, stylového, symbolického, ideového nebo psychoanalytického hlediska.

Recenzovaná práce podává proto nejen zhodnocení a shrnutí dosavadních analýz básně, nýbrž na jejich základě a vycházejíc z nejnovějších teoretických poznatků velmi podrobně a instruktivně (původně to byl cyklus přednášek pro vysokoškolské studenty) sleduje osudy textu, možnosti jeho významů, jeho vnější a vnitřní formu i tematickou strukturu a syntagmatickou organizaci.

Stejnou pozornost věnuje autor také době, v níž básník žil, a prostředí, v němž dílo působilo, dále jak bylo pojmáno literární historii, uměním a kulturou vůbec. To tvoří podle autora kontext analyzovaného textu.

Milosavljevićova kniha obsahuje studie, jež vznikly za posledních patnáct let a pouze tematicky tvoří „triptych“, jenž je do určité míry svědectvím o nezanedbatelných výsledcích srbské literární historie a teorie.

Ivan Dorovský

Viktor Žmegač: Duh impresionizma i secesije. Studie o književnosti hrvatske moderne, Zagreb 1993, 254 strany.

Období charvátské moderny na přelomu století bylo obdobím „pohledu do Evropy“. Byla to léta nových hledání, myšlenek, podnětů, tendencí, která měla vést k „srovnání kroku s Evropou“.

Členové nastupující umělecké generace se vlivem mnoha mimoliterárních okolností (po studentských demonstracích v Záhřebu roku 1895 odcházeli vyloučení studenti záhřebské univerzity studovat do Prahy nebo do Vídně) ocitli koncem minulého století „blíže Evropě“. Zatímco se vídeňským tvůrcům dostalo označení dekadenti a čistí artisté, „Pražané“, jež byli pod vlivem myšlenek T. G. Masaryka, byli nazýváni „pokrokovými realisty“. „Mladí“ nastupovali tedy během roku 1897 a v jimi vydávaných časopisech se jejich modernistický program postupně diferencoval.

Nová práce známého charvátského literárního teoretika a historika V. Žmegače se soustředila právě na období charvátské moderny ve světle evropských hnutí té doby. Autor sleduje zejména odraz evropských poetologických názorů a postupů v charvátské literatuře. Přitom metodologicky postupuje tak, že značně široce pojednává o evropském filozofickém a poetologickém kontextu a srovnává jej s jeho odrazem v domácím charvátském prostředí.

V první a nejrozsáhlejší studii Literární impresionismus Žmegač podává vyčerpávající výklad o filozofických a poetistických názorech německo-rakouské kulturní sféry a jejich výrazném odrazu v teorii a praxi tohoto uměleckého směru v dílech charvátských básníků A. G. Matoše, J. Benesiće, D. Domjaniće aj.

Secesní styl a charvátská moderna je název další studie, v níž V. Žmegač stejným metodolickým postupem sleduje, jak hluboko pronikly filozofické a estetické myšlenky umělecké a literární secese do děl charvátských autorů a ukazuje, v čem spočívá podstata a zvláštnost charvátské moderny.

K nejvýraznějším jevům charvátského přelomu století patří nesporně A. G. Matoš i jako básník i jako prozaik a esejista. V eseji *Soumrak divadla* se např. pokusil vymezit rozdíly mezi dramatickou a prozaickou tvorbou a dal přednost próze, stejně jako přibližně ve stejné době tak učinil např. Thomas Mann. A to je námětem Žmegačovy studie Matoš a hodnocení literárních druhů.

Genezi a filozofické základy tzv. „renesancismu“ na přelomu století rozebírá autor ve stati *Renesance v zrcadle moderny*. Konkrétním rozbořením hry Milana Begoviče *Venus Victrix* dokumentuje jak její sepětí s podobnými texty četných evropských autorů, tak také ukazuje na její zvláštní prvky, jež vycházejí z domácí tradice i z Begovičova temperamentu.

V. Žmegač je mj. výborným znalcem také díla Miroslava Krležiče. Poslední dvě studie v recenzované knize jsou věnovány Krležovu dramatickému dílu. První z nich nazval Krležův fin de siècle: *Maškaráda*. Dramatická legenda *Maškaráda* byla spolu s podobným textem *Salome* napsána v roce 1914 a patří k cyklu, který nese výrazně symbolisticko–expresionistický charakter. Žmegač ukazuje, jak byl mladý Krležič inspirován mj. Fr. Nietzsche a jak navazoval na antinaturalistickou dramaturgii, která depersonalizovala postavy jako typy, nikoli však jako charakter. Někteří charvátská literární badatelé již dříve poukazovali na podobnosti *Maškarády* s jeho pozdějším dramatem *Léda* (1930). Ty spočívají mj. v námětu vzájemného vztahu a neustálého konfliktu mezi mužem a ženou, který Krležič rozvedl např. v psychologickém dramatu *Léda* a v dramatické legendě *Adam a Eva*.

Studie *Expresionismus v lidovém stylu* knihu uzavírá. Na konkrétním specifickém textu v pořadí čtvrtého Krležičova uveřejněného dramatického díla, jímž je *Kraljevo* (1915, česky též pod názvem *Na Štěpána krále a Královský jarmak*), Žmegač charakterizuje tento literární směr a sleduje Krležičovy znalosti o evropských literárních vlnách a prouděch. Některé autorovy postřehy nám umožňují lépe pochopit význam této Krležičovy „skutečné legendy“ bez biblického příběhu, v níž se objevují některé nové prvky, zejména tzv. vizuálnost, která je příznačná pro všechny další Krležičovy expresionistické legendy.

Soubor studií V. Žmegače podává nový, celistvější a důkladnější obraz o období charvátské moderny, které je dosud bohužel neprávem relativně málo prozkoumané.

Ivan Dorovský

Milan Gjurčinov: Pred pragot na idninata. Skopje 1991, 311 stran

Makedonský literární kritik a teoretik Milan Gjurčinov (nar. 1928) patří k těm, jejichž činnost a dílo jsou známy také mimo hranice jeho vlasti. To mj. proto, že několikrát v minulosti pobýval a přednášel v Paříži, že sestavil několik antologií makedonské poezie a prózy, jež vyšly francouzsky, italsky, turecky a srbocharvátsky a že dvě desetiletí přednášel na skopské univerzitě dějiny nové ruské literatury. A. P. Čechov, B. Pasternak či M. Cvetajevová patří k jeho „miláčkům“. Jinak však patří M. Gjurčinov k nejvýraznějším hodnotitelům a „soudcům“ současné makedonské literatury. A také k těm makedonským odborníkům, kteří teoreticky a metodologicky promýšlejí jak domácí, tak také evropský literární vývoj. V recenzované práci věnoval Gjurčinov poslední tři studie, v nichž se zabývá obecnými otázkami literárního procesu a jeho periodizace, tzv. urychlenému vývoji v nové makedonské literatuře a možnostem srovnávacího studia.

Nejprve v 19 příspěvcích Gjurčinov recenzuje básnická a prozaická díla, jež vyšla od poloviny 70. let do roku 1986: nové sbírky veršů nedávno (prosinec 1993) zesnulého B. Koneského, romány B. Pavlovského, z nichž román *Duva* byl před několika lety kritikem A. Vangelovem přesvědčivě označen za plagiát hodnotí básnickou produkci roku 1974, sleduje novou tvůrčí orientaci básníka M. Matevského, analyzuje román *Rodinná freska* Z. Kovačevského, přehledně pojednává o básnických sbírkách mj. P. Andreevského, E. Kletnikova, B. Gjužela, R. Lazarova, S. Janevského, A. Popovského, V. Uroševiče, Č. Jakimovského i o sbírkách nejmladší básnické generace, která se teprve formuje (S. G. Dimovski, G. Stojkovski, J. Danilovski aj.), dále o románech B.